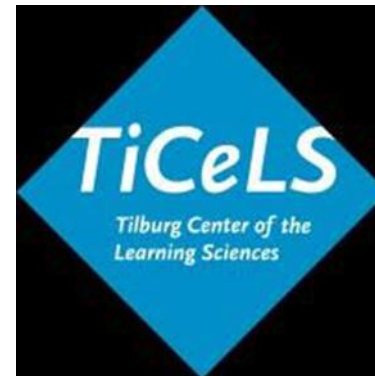

Een (vakdidactisch) onderzoeksprogramma voor bewuste geletterdheid

Sander Bax

(p.a.bax@tilburguniversity.edu)

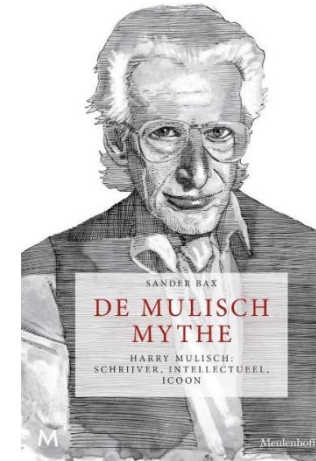

Sander Bax

(Tilburg Center of the Learning Sciences & Department of Culture Studies, Tilburg School of Humanities and Digital Sciences)

p.a.bax@uvt.nl

1. Onderwijs en onderzoek op het terrein van cultuurwetenschap, literatuurwetenschap en de Neerlandistiek (auteurschap, literatuur en media, zowel historisch als contemporain)
2. Onderwijs en onderzoek op het terrein van de vakdidactiek, en dan met name het schoolvak Nederlands, in het bijzonder het cultuur- en literatuuronderwijs (*big ideas*, redeneren, kritisch denken, bewuste geletterdheid)..

SANDER BAX & ERWIN MANTINGH
Tjeempie! 'Wat zou er zijn met die moderne schrijvers?'
Literatuurhistorisch redeneren met Liesje in Luiletterland

1 Inleiding

In dit artikel gaan we op zoek naar wat het concept 'bewuste geletterdheid', dat enige jaren geleden door het meesterschapsteam Nederlands werd gemunt, kan betekenen voor het literatuuronderwijs. Wij doen dat door verder te redeneren op onze visie op een nieuwe didactiek voor literatuurgeschiedenis die we in een recent artikel hebben uiteengezet (Bax & Mantingh 2018). In het verlengde daarvan presenteren wij een eerste provisorische (en nog niet empirisch getoetste) schets van wat we 'literatuurhistorisch redeneren' noemen. We hebben ons daarbij laten inspireren door het model van 'historisch redeneren' dat ontwikkeld is in de geschiedenisdidactiek (Van Drie & Van Bostel 2008; Van Bostel & Van Drie 2018). In dit artikel zullen wij het 'literatuurhistorisch redeneren' op twee manieren benaderen: we denken het model van historisch redeneren om naar een model van literatuurhistorisch redeneren en we laten zien hoe zo'n model concreet vorm kan krijgen in een lesentreeks. Wij hebben daarvoor als toetssteen *Tjeempie!* van Remco Campert genomen, een tekst waar wij al eerder materiaal rondom hebben ontwikkeld (Bax & Mantingh 2013).

2 Tjeempie!

In 1968 verscheen *tjeempie!* of *lijste in luiletterland* van 'remko kampert'. Net als de auteursnaam was het boekje geschreven in wat de schrijver 'eigen nieuwe spelling' noemde. Het is een werk dat we tot de 'moderne' literatuur rekenen, geschreven door een auteur die nog leeft en aan wie recentelijk een biografisch portret is gewijd dat veel media-aandacht kreeg (Van Hengel 2018). In dit artikel zullen wij de vraag stellen hoe we deze literatuurhistorische tekst kunnen aanbieden aan een leerling-lezer van vandaag. Wij vermoeden dat leerlingen behoorlijk wat cultuurhistorische drempels te nemen zullen hebben alvorens ze deze tekst goed kunnen lezen. Wij willen een aantal van die drempels laten zien, maar we willen ook een didactische oplossing voor die drempels presenteren.

Laten we het boek er eens bij pakken: de kalf van het boek biedt direct al interessant materiaal. Aan de kleiding van de vrouw op de voorkant is te zien dat er sprake is van een totaal ander modebeeld dan dat van vandaag: de haardracht en make-up, het schootasje, de bretels en het minirokje, de schoenen, lange witte

1 De volgende uitwerking van bewuste geletterdheid is ontleend aan het visueel uit 2018. Zie ter inleiding en met verwijzingen Coppens 2018.
2 Wij gebruiken in het vervolg wel hoofdletters bij de aanduiding van de verkoekte boektitel en eigenamen, waar de hedendaagse spelling dat voorschrijft.

Een (vakdidactisch) onderzoeksprogramma voor bewuste geletterdheid

1. Het Schoolvak Nederlands – een nieuw paradigma
2. Bewuste geletterdheid in perspectief
3. Vakvernieuwing – wat speelt er?
4. Inzichten en Redeneren
5. Educational Design Research
6. Voorbeelden van lopend PhD-onderzoek
7. Naar een onderzoeksprogramma

Uitdagingen

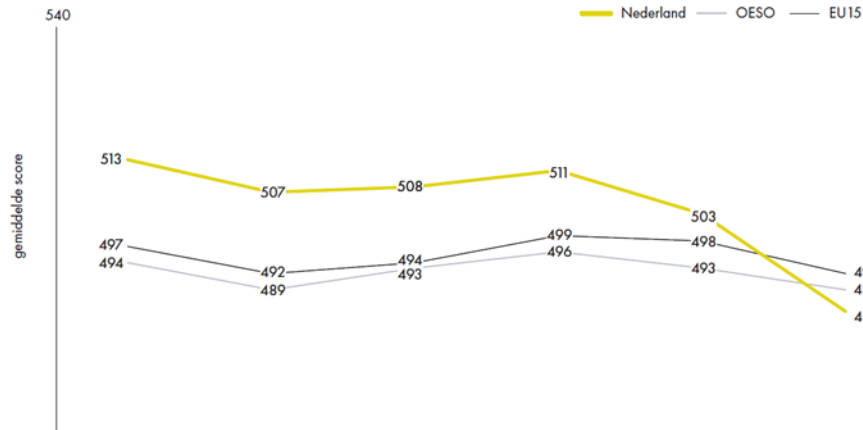
Uitdagingen

...
 arja Kerkhof (Mercis) • Heye
 tijn Winkler • Nico Keuning •
 Judith van der Wel • Sarah
 ms Janssen • Myrthe Spiteri
 ler • Esther Ottens • Marieke
 ek • Diny van der Aalsvoort •
 ja van der Leeden • Maarten
 n Stoop • Mariek van der Pol
 am • Bregje Hofstede • Gitte
 Hein Schütz • Hedy Tjin • JP
 Nederland • Martin Brester •
 or • Wilko Tieben • Francien
 zenée van Marissing • Diane
 rthe Spoelstra • Hans Horn •
 I.R. Declercq • Koen Peeters
 n • Emmelien Kramer • Edith
 Goldschmidt • Sophie Kassies • Catharina Blauwendraad • Ricus van de Coevering • Jerry Goossens • Martine Vosmaer • Jorgen Hc
 er • Boris Dittrich • Nandi Penning • Maarten van der Schaaf • Bart van Loo • Guido van Heulendonk • Mineke Schipper • Cees Nootel

Wij vinden het niet acceptabel
 dat schrijvers in hun veiligheid en
 vrijheid worden bedreigd.

...
 Koningsveld • Marianne
 Barbara Stok • Jurrien F
 Groeneweg • Miriam Ra
 (Blossom Books) • Vera
 van Laake • Jan en Gerr
 Matthijs Kleyn • Martijn
 Dessing • Mariek van t
 • Julia Wouters • Linda
 Spee • Caroline van Kee
 Pellemans • Juliette van
 Marieke ten Berge • Nic
 Schuurmsma (De Bezige
 Lemieux • Antoinette t
 Marja Vuijsje • Aron G
 • Jeroen Visser • Anneli
 Tulp • Frank Heinen • Gi

Onderwijs van waarden

‘Er is een groeiend besef van de urgentie om ons onderwijs te versterken en te beschermen. Door samen te werken en te innoveren, kunnen we de basisvaardigheden verstevigen, maar ook de kernwaarden van het onderwijs, zoals democratisering en maatschappelijke vorming, waarborgen.’

Uitdagingen voor het schoolvak Nederlands

- 'de leescrisis' (PISA-scores)
- Hoe om te gaan met fake news in de klas?
(burgerschap en mediawijsheid als uitdaging)
- Specifieke problemen bij literatuuronderwijs
(motivatie, handelsverlegenheid)
- Het schoolvak Nederlands wordt op dit moment
grondig vernieuwd (nieuwe kerndoelen en
eindtermen)
- Wat betekent dat allemaal voor het
literatuuronderwijs van de toekomst?

Kennis en vaardigheden

- Huidige eindtermen
- Nieuwe eindtermen ('Grote Opdrachten'):
 - Kennis: welke domeinen dient het vak te bestrijken?
 - Vaardigheden: wat moet de leerling kunnen?
 - Relatie tussen communicatieve vaardigheden (lees-, schrijf- en spreekvaardigheid) en denkvaardigheden (of andersoortige cognitieve vaardigheden)

Bewuste geletterdheid: 2016 (manifest), 2018 (leerdoelenkaart) en 2021 ('perspectievenstuk')

Figuur 3: Nieuwe leerdoelenkaart Nederlands

Inzichten – Perspectieven – Big Ideas

Meesterschapsteam Nederlands, *Bewuste geletterdheid in perspectief: kennis, vaardigheden en inzichten.*

- > bewuste geletterdheid
- > vier perspectieven op taal, literatuur en communicatie
- > binnen de vier perspectieven verwerven leerlingen inzichten over taal, literatuur en communicatie (in interactie)
- > onderwijs dat gericht is op inzichten verbindt kennis en vaardigheden in complexere redeneeropdrachten
- > onder meer geïnspireerd op denken over 'big ideas'

Vier perspectieven

Systeemperspectief: 'Er zit systeem in taal, literatuur en communicatie'

Individueel perspectief: 'Taal, literatuur en communicatie hangen samen met de kenmerken van individuele taalgebruikers '

Sociaal perspectief: 'Taal, literatuur en communicatie hangen samen met sociaal-culturele contexten '

Historisch perspectief: 'Taal, literatuur en communicatie veranderen in de loop van de tijd.'

<https://neerlandistiek.nl/wp-content/uploads/2021/03/Bewuste-geletterdheid-in-perspectief-maart-2021-210321.pdf>

Vakvernieuwing 2023/2024

- Actualisatie kerndoelen en eindtermen (SLO)

Karakteristiek

Wat zijn de belangrijkste kenmerken en doelen van het schoolvak Nederlands?

Raamwerk

Uit welke domeinen en subdomeinen bestaat dat schoolvak?

Eindtermen

Het formuleren van eindtermen per subdomein uiteenvallend in 'doelzin', 'uitwerking' en 'te denken valt'

Vakvernieuwing 2023/2024

Domein A Communicatie

Subdomein A1 Taalvaardigheid

Subdomein A2 Interactie

Domein B Taal

Subdomein B1 Systeem

Subdomein B2 Individu & maatschappij

Domein C Literatuur

Subdomein C1 Systeem

Subdomein C2 Individu & maatschappij

Observaties Vakvernieuwing 2023/2024

Elementen van *Bewuste geletterdheid in perspectief* zijn overgenomen:

- Meer ruimte voor vakinhoudelijke elementen
- Combinatie van kennis en vaardigheden
- Nieuwe paradigma heeft een plaats!

Maar sommige elementen krijgen wat minder nadruk:

- Literatuuronderwijs blijft achter bij andere domeinen waar het inzichten en redeneren betreft.
- De historische dimensie dreigt steeds veronachtzaamd te worden.

We hebben een vakdidactisch onderzoeksprogramma nodig...

- Versterking van het onderzoek op het gebied van de vakdidactiek (door Dudoc Alfa-programma en via NWO Lerarenbeurs-aanvragen)
- Samenwerking tussen vakwetenschappers en vakdidactici van verschillende universiteiten
- En samenwerking van die wetenschappers met docenten
- Vakdidactiek tot een vanzelfsprekend onderdeel maken van de academische discipline (in dit geval de Neerlandistiek)
- En vakdidactisch onderzoek een stevige postie geven binnen de onderwijswetenschappen (vakdidactische onderzoeksagenda NRO)

Wat is vakdidactiek?

Vakdidactiek is een interdisciplinair onderzoeksgebied dat zich bevindt op het snijvlak van een **academische discipline, de onderwijswetenschappen en de onderwijspraktijk**. Het richt zich op de analyse en recontextualisering van de leerinhoud binnen een specifiek vakgebied, en **onderzoekt hoe deze inhoud op een effectieve en toegankelijke manier kan worden onderwezen aan diverse groepen leerlingen, van basisschool tot en met universiteit**. Vakdidactiek omvat zowel de ontwikkeling van vakdidactische competenties van leraren als de evaluatie van specifieke leermoeilijkheden en aandachtspunten binnen het onderwijs.

Wat is vakdidactiek?

Daarbij speelt de **voortdurende interactie tussen de vakinhoud, de didactische principes en de onderwijspraktijk** een cruciale rol. Deze wetenschappelijke bezinning omvat ook de toepassing van zowel nationale als internationale inzichten en theorieën, en richt zich op zowel vakspecifieke als interdisciplinaire thema's binnen diverse onderwijsniveaus. Cruciaal hierbij is een **coöperatieve relatie** tussen het **schoolvak** en de corresponderende **academische discipline**, gebaseerd op gelijkwaardigheid.

(Definitie: Jimmy van Rijt)

Vakdidactisch onderzoek naar bewuste geletterdheid

1. Bewuste geletterdheid = Lezen, schrijven en spreken op basis van inzicht
2. Dat betekent dat we 'redeneerdidactiek' nodig hebben.
3. En redeneerdidactiek is altijd gekoppeld aan inzichten (big ideas)
4. Die redeneerdidactieken ontwikkelen we via educational design research

Redeneren met en over literatuur

historisch redeneren

Jannet van Drie en Carla van Boxtel

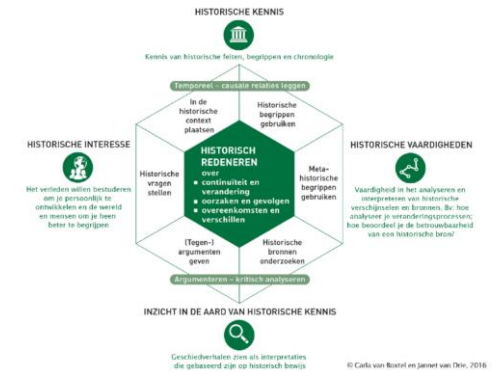
‘een activiteit die leerlingen ondernemen waarbij ze historische kennis inzetten om fenomenen uit heden en verleden te interpreteren. Leerlingen organiseren informatie over het verleden om historische fenomenen te kunnen beschrijven, vergelijken of uit te leggen.’

Van Drie, J. en Van Boxtel, C., ‘Historical reasoning: towards a framework for analyzing students’ reasoning about the past.’ In: *Educ Psychol Rev* 20 (2008), pp. 87-110, p. 89

historisch redeneren

- (1.) het stellen van historische vragen
- (2.) het gebruik van bronnen (redeneren *over* en *met* bronnen)
- (3.) contextualiseren
- (4.) argumenteren
- (5.) het gebruiken van concepten uit de geschiedwetenschap (bijvoorbeeld: 'Karel V' of 'Verlichting')
- (6.) het gebruiken van meta-concepten ('second-order'; methode, bijvoorbeeld: verandering en continuïteit, vergelijking)

Van Drie, J. en Van Boxtel, C., 'Historical reasoning: towards a framework for analyzing students' reasoning about the past.' In: Educ Psychol Rev 20 (2008), pp. 87-110, p. 89

Van literatuurhistorisch redeneren...

1. stellen van cultuur- en literatuurhistorische vragen
2. beschrijven, analyseren en interpreteren van allerlei soorten historische teksten (literaire en niet-literaire) en het leren reflecteren op de manier hoe daarin het verleden wordt gerepresenteerd
- 3a. een goede (adequate) context bij de tekst construeren en de tekst vanuit die context lezen (beschrijven, analyseren, interpreteren)
- 3b. Een goed (adequaat) frame bij de tekst construeren en de tekst vanuit dat frame lezen (beschrijven, analyseren, interpreteren)
4. uitvoeren van spreek- of schrijfp opdrachten waarin de uitkomsten van hun onderzoek verwoord worden (academisch schrijven) en de redenering die ze hebben opgezet kunnen expliciteren (argumenteren).
5. begrijpen en toepassen van disciplinair concepten
6. begrijpen en toepassen van metaconcepten

...naar redeneren over literatuur!

1. stellen van vragen **vanuit vier perspectieven op literatuur**
2. beschrijven, analyseren en interpreteren van allerlei soorten teksten (literaire en niet-literaire)
- 3a. een goede (adequate) context bij de tekst construeren en de tekst vanuit die context lezen (beschrijven, analyseren, interpreteren)**
- 3b. Een goed (adequaat) frame bij de tekst construeren en de tekst vanuit dat frame lezen (beschrijven, analyseren, interpreteren) vanuit een adequaat en relevant frame.**
4. uitvoeren van spreek- of schrijfoopdrachten waarin de uitkomsten van hun onderzoek verwoord worden (academisch schrijven) en de redenering die ze hebben opgezet kunnen expliciteren (argumenteren).
5. begrijpen en toepassen van disciplinair concepten
6. begrijpen en toepassen van metaconcepten

Big Ideas

“Let the main ideas which are introduced into a child’s education be few and important, and let them be thrown into every combination possible.” (Whitehead, 1929, p. 2)

‘A big idea is a unifying principle that connects and organises a number of smaller ideas and concepts and multiple experiences.’ (Mitchell e.a., p. 598)

Big Ideas

- Een 'big idea' is een helder geformuleerde zin die kennis uit een wetenschappelijke discipline toegankelijk maakt voor docenten en leerlingen
- Helpt leerlingen om ogenschijnlijk losstaande fenomenen te verbinden, is authentiek en enthousiasmerend.
- Helpt docenten om kennis en ideeën te genereren en is daarom inspirerend.
- Biedt mogelijkheden tot onderzoek doen, redeneren en kritisch denken
- Maakt grotere leereenheden mogelijk (weken en maanden)
- Maakt het onderwijs betekenisvoller door losstaande elementen te verbinden.

- Mitchell, I., Keast, S., Panizzon, D., & Mitchell, J. (2017). Using 'big ideas' to enhance teaching and student learning. *Teachers and Teaching*, 23(5), 596-610

- 1 All material in the Universe is made of very small particles.
- 2 Objects can affect other objects at a distance.
- 3 Changing the movement of an object requires a net force to be acting on it.
- 4 The total amount of energy in the Universe is always the same but energy can be transformed when things change or are made to happen.
- 5 The composition of the Earth and its atmosphere and the processes occurring within them shape the Earth's surface and its climate.
- 6 The solar system is a very small part of one of millions of galaxies in the Universe.
- 7 Organisms are organised on a cellular basis.
- 8 Organisms require a supply of energy and materials for which they are often dependent on or in competition with other organisms.
- 9 Genetic information is passed down from one generation of organisms to another.
- 10 The diversity of organisms, living and extinct, is the result of evolution.

Big Ideas

- ◇ In kunst ontstaan dialogische relaties tussen artistieke creatieve producten, betekenisgevers en de wereld.
- ◇ Kunst biedt een venster op verschillende vormen van collectieve betekenisgeving (cultuur) zoals tradities, overtuigingen, levenswijzen en kennissystemen.
- ◇ In het creatieve proces kan iets nieuws ontstaan uit de vermenging van (kunst)disciplines, media en culturen.
- ◇ Kunst drukt iets uit wat wezenlijk is voor het menselijk bestaan en wat uitgedrukt moet worden/ wat uiting nodig heeft.
- ◇ Kunst biedt een onderbreking van het alledaagse en geeft daarmee de mogelijkheid tot alternatieve gedachten/ andere perspectieven in relatie tot de wereld en de ander.
- ◇ Kunst heeft een eigenheid en een veelzijdigheid waardoor het zich niet laat vangen in vaste regels en conventies.
Kunst poogt zich daar telkens weer aan te onttrekken.
- ◇ Aan (het maken van) kunst wordt door de geschiedenis en door verschillende mensen op een andere manier waarde toegekend.
- ◇ Het maken van kunst nodigt uit om naast op een cognitieve wijze de wereld ook belichaamd tegemoet te treden.

Vier perspectieven als big ideas? Generatief!

Systeemperspectief: 'Er zit systeem in taal, literatuur en communicatie'

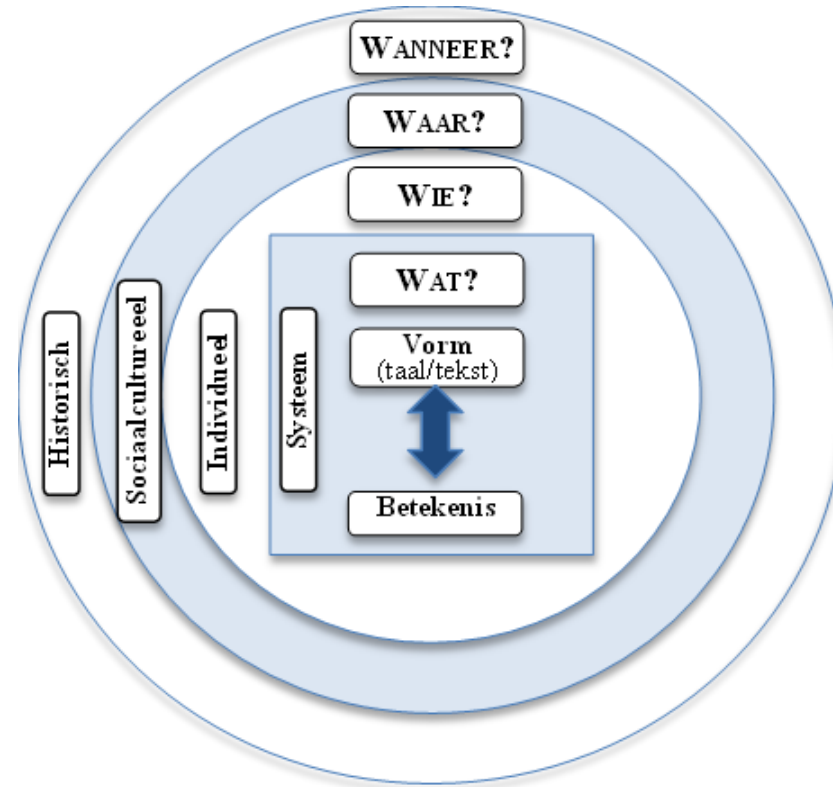
Individueel perspectief: 'Taal, literatuur en communicatie hangen samen met de kenmerken van individuele taalgebruikers '

Sociaal perspectief: 'Taal, literatuur en communicatie hangen samen met sociaal-culturele contexten '

Historisch perspectief: 'Taal, literatuur en communicatie veranderen in de loop van de tijd.'

<https://neerlandistiek.nl/wp-content/uploads/2021/03/Bewuste-geletterdheid-in-perspectief-maart-2021-210321.pdf>

Hoe hangen die vier perspectieven samen?

[Vier perspectieven in samenhang, met de bijbehorende basisvragen (*Bewuste geletterdheid in perspectief* (2021), figuur 2).

Kunnen we op basis van dit model onderwijs ontwerpen?

- Vakdidactisch ontwerponderzoek *door, met en voor* docenten! (*educational design research*)
- Waarin leerlingen inzichten verwerven vanuit alle vier de perspectieven op de vakinhoud (en die moeten we dus per vakonderdeel construeren)
- Waarin we voortborduren op het 'literatuurhistorisch redeneren' (dat gebaseerd is op 'historisch redeneren') en dat ontwikkelen naar iets als 'redeneren met en over literatuur (of breder)'.

Educational Design Research

‘the systematic study of designing, developing and evaluating educational interventions, [...], as solutions to [complex educational] problems, which also aims at advancing our knowledge about the characteristics of these interventions and the processes to design and develop them.’

(Plomp & Nieveen, p. 9)

Educational Design Research

- Begint altijd vanuit een reëel ervaren probleem in de onderwijspraktijk
- Onderzoekers en docenten werken in het onderzoek samen
- Het onderzoek vindt plaats in de 'echte' onderwijspraktijk
- EDR heeft verschillende uitkomsten:
 - De concrete ontwerpen die ontworpen en onderzocht worden
 - De ontwerpprincipes op basis waarvan die ontworpen worden
 - De professionele ontwikkeling van in het project betrokken docenten

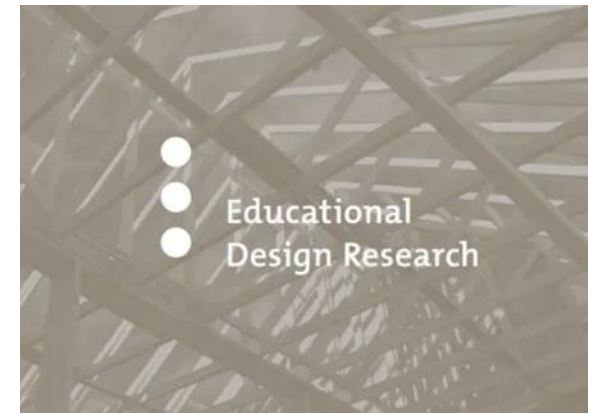
Ontwerpprincipes

1. Vakinhoudelijke ontwerpprincipes: het formuleren vakinhoudelijke inzichten / 'grote ideeën' -> voor ieder project moeten die gegenereerd worden en toepasbaar gemaakt voor de onderwijsvorm.
2. Vakdidactische ontwerpprincipes: verschillende vormen van redeneerdidactiek
3. Pedagogische en algemeen didactische ontwerpprincipes: doelen die te maken hebben met ervaring en affect, en burgerschapsdoelen, kritisch denken.

Ontwerpen van: lessen, lessenseries, modules, curricula...

Evaluatie van het ontwerp

Het onderzoek is altijd iteratief en cyclisch. Op zorgvuldige wijze worden verschillende versies van de interventies uitgevoerd en systematisch geanalyseerd en geïnterpreteerd:

‘Each iteration or cycle is a micro-cycle of research, i.e. a step in the process of doing research and will include *systematic reflection* on the theoretical aspects or design principles in relationship to the status of the intervention, resulting in the end in design principles or theoretical statements.’ (Plomp & Nieveen, p. 17)

Evaluatie van het ontwerp

EDR vraagt om een ‘mixed methods’-aanpak:

A. Kleinschalige evaluatie (kwalitatief en cyclisch)

→ Identificeren van zaken die anders ontworpen moeten worden

→ Het aanpassen van de ontwerpprincipes

B. Grootschalige evaluatie (kwalitatief en kwantitatief)

→ Het valideren van de ontwerpprincipes

→ Het vaststellen van effecten

Implicaties

- EDR vindt vaak plaats in een concrete onderwijscontext en levert dus vaak contextuele kennis op.
- Dat maakt generaliseren vaak lastig en wellicht ook niet altijd nodig
- Zowel de domeinen (vakken) als de contexten verschillen van moment tot moment
- Nieuwe domeinen en contexten vragen om nieuwe ontwerpen
- Ontwerpprincipes moeten voortdurend aangepast worden aan de domeinen en disciplines en aan de specifieke onderwijscontext

Risico's

- Veel EDR-onderzoek hecht belang aan grootschalige effectstudies aan het einde omdat de interventie dan 'evidence-based' zou zijn
- Vaak leidt dat ertoe dat in de rapportage en de verslaglegging (en mss wel in het onderzoek zelf) de interventie zelf naar de achtergrond verdwijnt
- Of dat er weinig tijd en aandacht wordt besteed aan de vakinhoudelijke inbedding van de ontwerpprincipes
- Daarom pleit ik voor EDR waarin véél aandacht is voor het construeren van ontwerpprincipes en voor de reële context van de klas en de docent.

Een vakdidactisch onderzoeksprogramma voor bewuste geletterdheid

Hoe realiseer je dat?

Met docenten, geïnspireerd door problemen die zij in de praktijk ervaren, onderzoeksprojecten opzetten waarin *educational design research* gedaan wordt in de context van het schoolvak Nederlands (Dudoc-Alfa of NWO Lerarenbeurs).

Renate van Keulen

Spelen met de waarheid. Literatuurhistorisch leren redeneren met een digitale game over De donkere kamer van Damokles

Welke elementen moet een digitale game voor het literatuurgeschiedenisonderwijs bevatten die leerlingen uit de bovenbouw van het vwo motiveert en leert nadenken over en met historische teksten?

- ➔ Vakinhoudelijke inzichten: vier perspectieven op *De donkere kamer van Damokles*
- ➔ Vakdidactische ontwerpprincipes
 - ➔ Redeneren met en over (historische) literaire teksten
 - ➔ Digitale gamedidactiek
- ➔ Ontwerpprincipes gebaseerd op
 - ➔ Gamification
 - ➔ Literatuurdidactiek
 - ➔ Vakinhoudelijke studies over *De donkere kamer van Damokles*

Gepco de Jong

De integratie van kritisch denken in het vwo-onderwijs in de Nederlandse literatuur.

Hoe kan de inzet van een model bewust kritisch denken leiden tot een versterking van de kritische denkvaardigheid van leerlingen en welk effect heeft dit model op het kritisch denkvermogen van leerlingen?

- ➔ Vakinhoudelijke inzichten: gebaseerd op literatuurtheorie over analyseren en interpreteren van literaire verhalen
- ➔ Vakdidactische ontwerpprincipes: literaire leesvaardigheid en kritisch denken gecombineerd in 'model bewust kritisch denken'
- ➔ Ontwerpprincipes gebaseerd op
 - ➔ Burgerschap
 - ➔ Literatuurdidactiek
 - ➔ Analyse van werk van Simone Atanga Bekono en Forugh Karimi

Eline Peeters

Leren de wereld te lezen. De effecten van een intermediale literatuurdidactiek op bewuste literaire leesvaardigheid en mediale geletterdheid.

In hoeverre kan de inzet van een intermediale literatuurdidactiek bij het schoolvak Nederlands leiden tot een versterking van de bewuste literaire leesvaardigheid en de mediale geletterdheid van leerlingen in de bovenbouw havo/vwo?

- ➔ Vakinhoudelijke inzichten: vanuit vier perspectieven inzichten formuleren over publiek schrijverschap
- ➔ Vakdidactische ontwerpprincipes: redeneren over literatuur als intermediaal fenomeen
- ➔ Ontwerpprincipes gebaseerd op
 - ➔ Publiek auteurschap (in het bijzonder Ilya Leonard Pfeijfer & Lieke Marsman)
 - ➔ Literatuurdidactiek
 - ➔ Mediale geletterdheid

Emmy Stevens

De impact van GenAI op het schoolvak Nederlands, in het bijzonder de domeinen taal en literatuur.

Wat is het effect van het bestaan van GenAI op het schoolvak Nederlands en op welke manier kunnen docenten Nederlands daar met leerlingen op verantwoorde wijze aandacht besteden in de verschillende domeinen van het schoolvak Nederlands?

- ➔ Vakinhoudelijke inzichten: vanuit taalkundig en literatuurwetenschappelijk perspectief reflecteren op GenAI en daaruit inzichten afleiden voor het onderwijs
- ➔ Vakdidactische ontwerpprincipes: redeneren vanuit vier perspectieven
- ➔ Ontwerpprincipes gebaseerd op:
 - ➔ Bewuste geletterdheid
 - ➔ Digitale geletterdheid

Nadie Janssen,

Weg met het hokjesdenken: zakelijk en literair lezen gecombineerd

Het effect van een geïntegreerde aanpak voor het leesonderwijs op leesvaardigheid

In hoeverre kan een op integratie van literair en zakelijk lezen gerichte didactiek bij het schoolvak Nederlands bijdragen aan de leesvaardigheid van leerlingen in de bovenbouw havo/vwo?

- ➔ Vakinhoudelijke inzichten: vanuit vier perspectieven inzichten formuleren waarin literatuurwetenschap en taalbeheersing verbonden worden
- ➔ Vakdidactische ontwerpprincipes: redeneerdidactiek gecombineerd met leesvaardigheidsdidactiek
- ➔ Ontwerpprincipes gebaseerd op
 - ➔ Bewuste geletterdheid
 - ➔ Genredidactiek
 - ➔ Mediale geletterdheid

Pim van der Helm,

Historische teksten in de bovenbouw van het primair onderwijs. De stimulering van bewuste geletterdheid, historische kennis en burgerschapsvorming door literatuurhistorisch redeneren in het primair onderwijs.

In hoeverre kan de inzet van literatuurhistorisch redeneren bij historische teksten in groep 7 en 8 van het primair onderwijs bijdragen aan bewuste geletterdheid, historisch besef, betekenisgeving aan cultureel literair erfgoed en burgerschapsvaardigheid?

- ➔ Vakinhoudelijke inzichten: vanuit vier perspectieven redeneren over historische teksten
- ➔ Vakdidactische ontwerpprincipes: literatuurhistorisch redeneren
- ➔ Ontwerpprincipes gebaseerd op
 - ➔ Bewuste geletterdheid
 - ➔ Historische kennis
 - ➔ Burgerschap
 - ➔ Middelnederlandse letterkunde

Leonie Sliepenbeek

Kunstig of gekunsteld. Naar een redeneerdidactiek voor bewust schrijven in tijden van kunstmatige intelligentie

In hoeverre draagt een redeneerdidactiek voor bewust schrijven met en over GenAI bij aan de ontwikkeling van schrijfvaardigheid in de bovenbouw (havo/vwo)?

- ➔ Vakinhoudelijke inzichten: vanuit vier perspectieven inzichten formuleren over schrijven met en over GenAI
- ➔ Vakdidactische ontwerpprincipes: redeneerdidactiek gecombineerd met schrijfvaardigheidsdidactiek
- ➔ Ontwerpprincipes gebaseerd op
 - ➔ Bewuste geletterdheid
 - ➔ Kennis en inzichten over GenAI
 - ➔ Schrijfvaardigheidsonderzoek

Roos Joosten, *Cultuurbewust dialogisch literatuuronderwijs*

Hoe kan een didactische interventie cultuurbewust dialogisch literatuuronderwijs bij het schoolvak Nederlands bijdragen aan de interculturele gevoeligheid van leerlingen in de bovenbouw havo/vwo?

- ➔ Vakinhoudelijke inzichten: intercultureel perspectief op literatuur en literatuurwetenschap
- ➔ Vakdidactische ontwerpprincipes: dialogisch literatuuronderwijs verbinden met redeneerdidactiek
- ➔ Ontwerpprincipes gebaseerd op
 - ➔ Interculturele literaire competentie
 - ➔ Burgerschap
 - ➔ Inclusieve en diverse benadering van literatuur

Sarah Badwy

‘Ik zie geen kleur.’ Ontwerp van een didactiek voor representatie-analyse van teksten bij Nederlands.

Hoe kan een didactisch model voor representatie-analyse van teksten eruitzien bij Nederlands?

- ➔ Vakinhoudelijke inzichten: vanuit vier perspectieven inzichten formuleren over ideologiekritiek en representatie-analyse
- ➔ Vakdidactische ontwerpprincipes: verbinden van Critical Literature Pedagogy en Ethical Criticism met redeneren met en over literatuur
- ➔ Ontwerpprincipes gebaseerd op
 - ➔ ideologiekritisch lezen en representatie-analyse
 - ➔ Literaire leesvaardigheid
 - ➔ Burgerschap

2024: promotie-onderzoek naar literatuuronderwijs

Elementen van een (vakdidactisch) onderzoeksprogramma

Het via EDR ontwerpen van didactische interventies die vertrekken vanuit het literatuuronderwijs, maar die dat steeds verbinden met andere domeinen van het schoolvak (integratie) of uit andere schoolvakken (geschiedenis, filosofie, maatschappijleer).

Die interventies worden geconstrueerd door vanuit vier perspectieven te redeneren over inzichten uit de literatuur-, taal-, media-, cultuur- en communicatiewetenschap (die vervolgens zodanig gedidactiseerd worden dat ze voor leerlingen behapbaar worden).

Vakdidactisch staat steeds een redeneerdidactiek centraal. Via de stappen van de redeneerdidactiek kunnen ook lezen, schrijven, spreken en andere vaardigheden geïntegreerd worden.

Elementen van een (vakdidactisch) onderzoeksprogramma

Dat leidt tot de volgende ontwerpen:

- Een digitale game waarmee leerlingen literatuurhistorisch redeneren
- Een model bewust kritisch denken in het literatuuronderwijs
- Een redeneerdidactiek voor intermediaal literatuuronderwijs
- Een didactiek waarin leerlingen leren redeneren over de effecten van GenAI op taal en literatuur
- Een redeneerdidactiek voor geïntegreerd literair en zakelijk lezen
- Een didactisch model voor redeneren met (literatuur)historische teksten in groep 7 en 8
- Een redeneerdidactiek voor bewust schrijven met GenAI
- Een didactiek voor cultuurbewust dialogisch literatuuronderwijs
- Een didactiek voor representatie-analyse.

Elementen van een (vakdidactisch) onderzoeksprogramma

Clusters?

- Een cluster rond literatuurgeschiedenis / literatuurhistorisch redeneren (Van Keulen, Van der Helm)
- Een cluster rond kritisch denken, dialogisch literatuuronderwijs en representatie-analyse rondom hedendaagse teksten (De Jong, Joosten, Badwy)
- Een cluster rond lezen in een intermediale of multi-mediale context waarin literair en zakelijk lezen geïntegreerd worden (Peeters, Janssen)
- Een cluster rond GenAI en de effecten op schoolvak Nederlands (geïntegreerd) (Stevens, Sliepenbeek)

Elementen van een (vakdidactisch) onderzoeksprogramma

Ten slotte ligt er in de effecten die we met deze interventies willen bereiken altijd een nadruk op het vakmatige aan de ene kant en de bredere missie van het onderwijs aan de andere kant

1. Leesvaardigheid, schrijfvaardigheid, literaire leesvaardigheid
2. Bewuste geletterdheid: redeneervaardigheid, kritisch denken
3. Historisch besef, historische kennis
4. Burgerschapsvaardigheden
5. Digitale en mediale geletterdheid.

Dat brengt ons terug bij 'Onderwijs van Waarden'

Op die manier doen we onderzoek dat bijdraagt aan het verhelpen van de **leescrisis**, die eigenlijk een **democratische crisis** is.

En dat brengt ons terug bij het motto van deze conferentie:

'Er is een groeiend besef van de urgentie om ons onderwijs te versterken en te beschermen. Door samen te werken en te innoveren, kunnen we de basisvaardigheden verstevigen, maar ook de kernwaarden van het onderwijs, zoals democratisering en maatschappelijke vorming, waarborgen.'

En bij de missie van het Tilburg Center of the Learning Sciences

“Samen met leraren, studenten/leerlingen en onderzoekers werken aan een rijke onderwijscultuur die bijdraagt aan een duurzame, democratische en humane toekomst.”

